

AT FORSTÅ KONFLIKTEN I UKRAINE: MICHAEL VON DER SCHULENBURGS INDSIGT

Schweiziske Weltwoche

13. maj 2024

En dybtgående diskussion om diplomati, magtdynamik og søgen efter fred i Østeuropa fra *schweiziske Weltwoche*. Michael von der Schulenburg, tidligere assisterende FN-generalsekretær, flygtede fra Østtyskland i 1969, studerede i Berlin, London og Paris og arbejdede i over 34 år for FN og kort tid efter for OSCE i mange lande i krig eller interne væbnede konflikter, der ofte involverede skrøbelige regeringer og væbnede ikke-statslige aktører. Det omfattede langvarige opgaver i Haiti, Pakistan, Afghanistan, Iran, Irak og Sierra Leone og kortere opgaver i Syrien, Balkan, Somalia, Sahel og Centralasien. I 2017 udgav han bogen 'On Building Peace - rescuing the Nation-State and saving the United Nations', AUP.

Weltwoche: Hvad er din vurdering af krigen i Ukraine?

Schulenburg: Situationen må være ekstremt vanskelig for ukrainerne. Gennem mere end to års krig har Ukraine betalt en høj pris i blod på begge sider af frontlinjen, og store dele af landet er blevet ødelagt. Landet er dybt splittet politisk, er blevet det fattigste land i Europa, lider fortsat under udbredt korruption og er i færd med at blive mere og mere affolket. Den militære situation ser også yderst ugunstig ud. Ukrainerne er i dag det bedragne folk i Europa, også snydt af os. Deres land er blevet en slagmark for geopolitiske interesser, herunder vestlige geopolitiske interesser. Det kan nu endda risikere at kollapse. Hvis vi virkelig ønsker at være Ukraines venner, som vi ynder at hævde, bør vi nu gøre alt, hvad vi kan, for at afslutte denne krig gennem en forhandlet fred.

Weltwoche: Hvad ønsker den russiske præsident Vladimir Putin i Ukraine?

Schulenburg: Det er ret klart, hvad han vil: Putin vil ikke have NATO eller udenlandske militærbaser så tæt på Rusland i Ukraine; han vil sikre Ruslands adgang til Sortehavet og beskytte sikkerheden for den pro-russiske befolkning i Ukraine. Vi kan gå ud fra, at disse mål deles af det store flertal i den russiske elite og i den russiske befolkning. Allerede i 1997 advarede præsident Jeltsin USA's præsident Clinton mod at indlemme Ukraine i NATO; han understregede, at der er en tyk rød linje for Rusland. Ruslands holdning har ikke ændret sig siden.

Weltwoche: Man læser hele tiden om en »aggressionskrig i strid med international lov«. Er denne fortolkning ligeså krystalklar, som medierne gør den til?

Schulenburg: Som så ofte i krige er også dette en halv sandhed. Når vi taler om en »ulovlig« angrebskrig, mener vi en overtrædelse af FN-pagten. Og det er sandt: I FN-pagten har alle stater forpligtet sig til ikke at bruge militær magt til at forfølge politiske mål. Og det var præcis, hvad Rusland gjorde, da de invaderede Ukraine. Invasionen var derfor ulovlig i henhold til FN-pagten. Men den grundlæggende tankegang i FN-pagten går meget længere: I charteret har alle stater forpligtet sig til at løse deres konflikter gennem forhandlinger og andre fredelige midler – netop for at forhindre krige. I tilfældet med Ukraine-konflikten har Vesten nægtet at gøre det. Man ignorerede Ruslands gentagne opfordringer til at forhandle om sine sikkerhedsmæssige

bekymringer over NATO's udvidelse til Ukraine - selv om der var mange advarsler, også fra indflydelsesrige amerikanske politikere og diplomater om, at det kunne betyde krig. Og der er et endnu vigtigere aspekt: I tilfælde af at en krig bryder ud, forpligter FN's charter alle medlemslande til at gøre alt, hvad der står i deres magt, for at finde en fredelig afslutning gennem forhandlinger, mægling osv. Det var netop, hvad Ukraine og Rusland gjorde, da de gik i gang med at søge en forhandlingsløsning blot få dage efter den russiske invasion. Og overraskende nok fandt de en løsning, ikke bare på en våbenhvile, men på en ramme for en omfattende fredsløsning i marts 2022, efter bare en måneds krig.

Weltwoche: Du mener Istanbul-forhandlingerne i marts 2022?

Schulenburg: Ja, jeg mener Istanbul-kommunikéet fra 30. marts 2022, som begge sider accepterede og underskrev. Det blev udarbejdet af ukrainerne og bestod af ti forslag. Det er et fantastisk dokument, en strålende præstation af ukrainsk diplomati. I det opgav Ukraine ikke formelt en eneste kvadratmeter land. Kiev accepterede kun, at Krims status ville blive afgjort på fredelig vis om 15 år. Der var ingen omtale af Donbass; det skulle forhandles direkte mellem Zelensky og Putin. Kernen i fredsforslaget fra Istanbul var en aftale mellem Ukraine og Rusland, hvor Ukraine forpligtede sig til at forblive neutral og ikke tillade nogen anden stat at etablere militærbaser på sit territorium. Til gengæld ville Rusland garantere Ukraines territoriale integritet og trække alle invaderende tropper tilbage. I dette dokument forpligtede Rusland sig endda til at støtte ukrainsk medlemskab af EU.

Men Vesten ville ikke have traktaten. En uge før Istanbul var der et særligt NATO-topmøde i Bruxelles, som præsident Biden også deltog i. Her blev det besluttet ikke at støtte nogen forhandlinger med Rusland, før Rusland trak sig ud af hele Ukraine. Det betød intet mindre end, at NATO krævede Ruslands militære nederlag og dermed banede vejen for Ukraines medlemskab af NATO. Da Zelensky alligevel holdt fast i fredsforhandlingerne med Rusland, aflagde den britiske premierminister Johnson et uventet besøg i Kiev den 9. april 2022 og gjorde det umiskendeligt klart for ukrainerne, at de ville miste al støtte fra Vesten, hvis de underskrev en fredstraktat med Rusland. Dette satte en stopper for muligheden for en tidlig fred.

Weltwoche: Hvad var den afgørende fejl, der førte til krigen?

Schulenburg: Biden-administrationen ignorerede alle advarsler om, at Rusland ville reagere militært for at forhindre Ukraines optagelse i NATO, og Europa tøvede. USA undervurderede sandsynligvis russerne på det tidspunkt og troede, at de ikke ville turde. Vesten forstod simpelthen ikke, hvor alvorligt russerne – og ikke kun Putin – betragtede NATO direkte ved deres grænser som en eksistentiel trussel mod Rusland og stadig gør det i dag. Hvis USA fortsætter med at optrappe med NATO-støtte og, som annonceret, nu sender våben, som Rusland kan rammes med på sine strategisk vigtige steder, vil Rusland, som antydnet, ikke vige tilbage for ekstreme reaktioner. Faren for, at denne konflikt eskalere til en atomkrig, er derfor større i dag end nogensinde før. NATO bør ikke undervurdere Ruslands beslutsomhed igen.

Weltwoche: Hvad er EU's rolle i denne krig?

Schulenburg: Vi europæere skulle vige tilbage for en sådan eskalering og bakke fuldt ud op om forhandlinger. Men det gør vi ikke. For vi har slet ikke nogen selvstændig holdning – i hvert fald ikke nogen holdning, der bare tilnærmelsesvis er baseret på vores egne sikkerhedsinteresser. Vi løber med amerikanerne, selv om det betyder vores økonomiske undergang eller, endnu værre, det kan bringe vores overlevelse i fare. NATO-medlemskab for Ukraine er ikke i Europas interesse – i hvert fald ikke med risiko for en atomkrig med Rusland. EU vil aldrig kunne blive en global stormagt, hverken politisk eller militært. Derfor skal vi ikke opføre os som en. For at sikre vores fremtid er der kun én realistisk mulighed for EU: en konsekvent fredspolitik, dvs. en politik, der sigter mod at opbygge et fælleseuropæisk freds- og sikkerhedssystem baseret på »Paris-charteret for et nyt Europa«, som blev underskrevet i 1990 af alle europæiske stater samt USA og Canada.

Weltwoche: Hvor meget fredsunion er der tilbage i dette EU?

Schulenburg: Europa er dybest set ude af stand til at handle i overensstemmelse med sine egne interesser. Jeg kan ikke se nogen europæisk politiker, der kan få sig selv til at tage et fredsinitiativ. Jeg håber, at vi kan opnå noget i Europa-Parlamentet - håbet er det som dør sidst.

Weltwoche: Hvilket råd vil du give EU's leder Ursula von der Leyen?

Schulenburg: For det første at træde tilbage. Det ville være en ansvarlig handling over for den europæiske idé. Hendes embede er stærkt skæmmet af beskyldninger om ukorrekt adfærd i forretningsforbindelser under coronaviruskrisen; der var lignende beskyldninger fra hendes tid som forsvarsminister i Tyskland. Dette bør ryddes helt af vejen, om ikke andet så for at beskytte EU's omdømme. Desuden repræsenterer von der Leyen en overdrevet pro-amerikansk og pro-krigspolitik, og hun er ansvarlig for den stigende militarisering af EU. Det er alt sammen veje, der fører EU ind i en blindgyde. Det Europæiske Fællesskab ville have gavn af at have en politisk personlighed i spidsen for Kommissionen, som ville være mere optaget af europæernes interesser og kunne føre EU tilbage til et fredsprojekt.

Weltwoche: Hvordan vurderer du den russiske præsident?

Schulenburg: Jeg mener, at vi må og kan forhandle med Putin.

Weltwoche: Men Putin bliver næsten stiliseret som djævelen.

Schulenburg: En sådan dæmonisering af modstanderen er almindelig blandt krigsførende parter. Den anden part er altid indbegrebet af ondskab, som vi som de gode skal kæmpe imod for at redde verden. Vi vil helt sikkert finde en lignende dæmonisering af Vesten i Rusland. Det, der måske er usædvanligt her, er, at vi i EU opfører os som en krigsførende part, selv om vi altid hævder ikke at være en part i denne krig.

Weltwoche: Hvordan ville du tale med en person, der er ansvarlig for tabet af menneskeliv?

Schulenburg: Det bør ikke spille nogen rolle i forhandlinger; fredsforhandlinger finder altid sted mellem fjender, selv om de har blod på hænderne. I øvrigt vil alle, der er involveret i en krig,

sandsynligvis have blod på hænderne på en eller anden måde. I forhandlinger betyder det langt mere, om forhandlingsmodparten rent faktisk har magt til at beslutte noget og derefter håndhæve sådanne beslutninger. Derfor tror jeg, at Putin i høj grad er i stand til at forhandle. Uanset om vi kan lide det eller ej, ser det ud til, at han stadig har det store flertal af russere bag sig. En amerikansk præsident, hvem han end måtte være, vil også være i stand til at forhandle. Og for at vende tilbage til EU: Jeg kan ikke se nogen her, som ville være i stand til at gøre det. EU ville være alt for fragmenteret til at kunne indtage en klar forhandlingsposition og alt for splittet til at få et forhandlingsresultat ført igennem.

Weltwoche: Er der noget specielt ved at forhandle med russerne?

Schulenburg: Uanset hvem man taler med, er det vigtigt, at man behandler dem med respekt. At man gør det klart: Vi accepterer, at I også har interesser. Ellers kan man ikke forhandle. Vi hører fornærmelser som »Putin-forståere«, »Rusland-forståere« – det er noget vrøvl. Forståelse betyder, at man bruger sin forstand, og det bør vi virkelig også gøre.

Weltwoche: Hvad er der sket i Rusland i løbet af de sidste 20 år, som har gjort fronterne så hårde?

Schulenburg: Jeg ser det omvendt. Noget har ændret sig i Vesten, som har gjort fronterne så hårde, at der nu er udbrudt krig. Vestens krav på global magt og den tilhørende udvidelse af NATO til den russiske grænse var ikke forudset i Paris-charteret fra 1990, og alligevel gik vi videre med det. Der forelå mange aftaler om, at NATO ikke skulle rykke længere østpå. Men det var, hvad der skete. Det var ikke kun Putin, der følte sig forrådt, men også russerne i almindelighed.

At beskyldte Rusland for en ulovlig invasion skal desuden ses på baggrund af, at USA, NATO og forskellige kombinationer af vestlige militæralliancer gentagne gange har overtrådt FN-pagtens forbud mod magtanvendelse. Tænk bare på Kosovo, Irak, Syrien og Libyen. Ifølge en undersøgelse fra US Congressional Research Service greb USA militært ind i andre lande 251 gange mellem 1992 og 2022. Hvordan kan vi i dag stå frem og anklage Rusland for noget, vi betragter som helt normalt for os? Det virkelige problem er, at alle stormagter med Kina som eneste undtagelse de facto ikke længere anerkender FN's charter, så der er ikke længere nogen fungerende international lov.

Weltwoche: Ved du, hvorfor især tyske politikere anlægger en krigerisk tone?

Schulenburg: Det er uforståeligt for mig. Jeg ville have troet, at vi i Tyskland ville være lidt mere reserverede på grund af vores fortid. Vi dræbte trods alt omkring 26 millioner sovjetiske mennesker, hvoraf langt de fleste var russere, ofte på de mest grusomme måder. For at få kontrol over Ukraine udkæmpede vi tyskere også ekstremt hårde kampe på ukrainsk territorium i både Første og Anden Verdenskrig – herunder kampvognskampe. Og ligesom i dag misbrugte vi etniske forskelle mellem den vestlige og østlige ukrainske befolkning i begge verdenskrige. Jeg synes, det er skræmmende, at jeg nu får reaktioner fra højtstående tyske diplomater, som er fulde af had til Rusland. Sådanne »diplomater« ville aldrig være i stand til at føre fredsforhandlinger. Men hvorfor har vi dem så? I krige har man brug for diplomater med et køligt hoved, diplomater, der også kan forstå deres modstandere og dermed lede efter mulige kompromiser, der kan sætte en stopper for drabene i krigen. Når de gør det, må de ikke lade sig fange af deres egen krigspropaganda

eller pro-krigsmedier. Her spiller det også en rolle, at vi i Tyskland har svært ved at acceptere et anderledes synspunkt, selv om det går ind for at bringe våben til tavshed og for fredsforhandlinger. Det er ikke tilfældigt, at jeg kun kan give dette interview til et schweizisk magasin, som så også udgiver det.

Weltwoche: Hvad synes du om det fredstopmøde, der snart finder sted i Schweiz? Uden Rusland, men alligevel.

Schulenburg: Jeg ville ikke tage dette »topmøde« alvorligt. Det er et forsøg på at presse en vestlig dagsorden igennem og det 10-punktsprogram, som Zelensky har foreslået, ikke at forveksle med Istanbul-kommunikéet. Men det er en fuldstændig urealistisk tilgang, og det er usandsynligt, at den vil få international opbakning uden for NATO-landene. Det tætteste, vi kom på en løsning, var, da ukrainerne og russerne talte direkte med hinanden uden vestlig indblanding. Jeg er sikker på, at der vil være samtaler mellem militæret på begge sider; de kender alle hinanden, for ingen ønsker, at alle deres folk skal slagtes. Men vi finder ikke ud af noget om de samtaler, før tiden er inde. Så kan det ske meget hurtigt. Jeg kan godt forestille mig, at russerne kommer med tilbud til det ukrainske militær, som er bedre end noget, der kunne forhandles på plads her i Schweiz, især nu, hvor Schweiz sandsynligvis har mistet en masse international sympati som neutral stat på grund af sin holdning til Gaza-krigen.

.....

Dansk oversættelse: AI-bearbejdning ved Henning Salling Olesen og Susanne Possing

Find det originale interview her: <https://www.meer.com/en/80423-understanding-the-ukraine-conflict-schulenburgs-insights>